

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ukrainian
Helsinki
Human
Rights Union

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

**ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
МОНІТОРИНГОВОГО ВІЗИТУ
Української Гельсінської спілки з прав людини
“ Проблеми насильства за ознакою статі в зоні конфлікту ”
(м. Краматорськ, Донецької області)**

Мета візиту: спільно з «Інформаційно-консультативним жіночим центром» зібрати дані щодо ґендерно-обумовленого насильства в зоні конфлікту та пост-конфліктний період для узагальнення, надання рекомендацій відповідним структурам та захисту потерпілих.

Місце проведення: м. Краматорськ.

Дата проведення: 11-16 серпня 2015 року

Склад групи: Олексій Біда, співробітник УГСПЛ; Олена Сулова, Інформаційно-консультативний жіночий центр; волонтери УГСПЛ Ганна Гузь та Мусій Ірина.

Аспекти, що підлягали оцінці / завдання у сфері безпеки жінок на тимчасово непідконтрольній території:

- Злочини проти статевої недоторканості (домагання, акти насильства);
- Насильницьке утримання/захоплення;
- Використання жінок/торгівля жінками з метою сексуальної експлуатації;
- Жорстоке поводження з затриманими жінками;
- Використання жінок та дітей у якості «живих щитів» чи «прикриття» при проведенні бойових дій

ОПИС ВІЗИТУ

12.08.15 м. Краматорськ.

Олена Сулова та Олексій Біда провели фокусоване групове інтерв'ю з членkinями ГО «Пані». Розповідь В.М., яка переїхала з Донецька і проживає наразі у Краматорську, працює у ххх. Розповідає, що в Донецьку складна екологічна і епідеміологічна ситуація. «Війна розділила нашу сім'ю. Я працюю викладачем і на той момент в Донецьку вже були мітинги і мої студенти були там. Я не мала права нічого сказати. Так само багато моїх знайомих нічого не можуть сказати. Це достовірна інформація, що в Донецьку на окупованій території існує проблема екологічна і епідеміологічна. Там є Донецький обласний шкіряний диспансер. Там працюють не наші люди. Коли приходять туди днівці і здають аналізи, їх записують не за іменем, а за прізвищем(шарик, тузик, песик). Потім беруть аналізи. Він каже, що йому болить, а в нього сифіліс і він пішов. Кожен другий – це СНІД, а це епідемія – це не жарти. Сифіліс передається побутовим шляхом. Лікарі-венерологи ходять з марлями, вони фотографують, де він присів, встав та ін. Виявила лікарка в нього, а його знайти потім неможливо. Вдруге прийшов і сказав, що йому далі болить. Вона каже, що не може сказати, що в нього СНІД, бо він її застрелить і тому мовчить або каже щось інше. А заражений далі ходить з хворобою і переносить її. В Донецьку працюють нічні клуби. Навіщо нічні клуби там, як ви думаєте? Я живу Краматорську і

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ukrainian
Helsinki
Human
Rights Union

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

вони тут не працюють. Якщо вони самі будуть всякі віруси поширювати, і якщо вони самі від цього зникнуть, я від цього буду щаслива. Але ця епідемія перейде і на мирну сторону. І вони катаються вільно з території ДНР на територію не окуповану. Коли я телефоную родичам, що залишилися в Донецьку, то кажуть, що в нас так добре, але просять прислати мені ліки. Я кажу, що мене СБУ за це посадить. Ніхто там нікого не тримає. І Донецьк не обгороджений колючим дротом. Вони кажуть, що в них гонорея – це насмарк. Запах трупів розноситься на певну відстань, бо навіть своїх трупів не забирають. Ті, що там живуть, кажуть, що голова крутиться, нудота – це може бути через такий епідеміологічний стан. Я тиждень прожила в підвалі і я вже зрадник для них. А ті, хто там – вони жертви. Ми займаємось волонтерською допомогою, і бачимо, що вони сюди приїздять як має бути. Я рік не можу заїхати додому. І не тому, що я не хочу. Будь-якому переселенцю відкриють дорогу додому. Серед студентів є такі, які залишилися в Донецьку. Вони не можуть і в душі боряться навіть там. В моєї бабусі 11 дітей і я навіть не можу їм нічого сказати. Ми будуюмо свою молоду республіку, розповідають вони мені. У них видали номери на машину. В Донецьку кляють номери свої, а на територію України переклеюють і їдуть сюди.

В ході інтерв'ю були з'ясовані контакти постраждалих жінок під час окупації та визначені напрямки роботи та контакти в інших містах Донецької області.

12.08.15 м. Краматорськ.

Оленою Суисловою були опитані дві потерпілі, що висловили бажання залишитись анонімними.

А.

Була в полоні з 10 по 13 травня 2014 року. Взяли на блок-посту між Краматорськом і Слов'янськом, коли вона і 2 інших жінки везли їжу українським солдатам.

3 машини витягали за волосся, вирвавши майже все його. За волосся тягнули по землі. Били при затриманні. Щодня погрожували смертю. Погрожували зґвалтувати та знущатися. "Покидати вас в поліетиленові пакети шматками". Про інші випадки сексуального насильства проти інших жінок вона не чула.

В

Була в полоні з 9 по 13 травня 2014 року. Взяли на блок-посту між Краматорськом і Слов'янськом, коли вона і 2 інших жінки везли їжу українським солдатам на 5 блок-пост, близько 5 години вечора. Намагалися втекти, але їх наздогнали, кинули дошки з цвяхами під колеса. Блокували білим фургоном та ще 2 машинами. Номери машин не пам'ятають.

Одягнули пластикові кайданки, кинули на землю обличчям вниз, били прикладом по спині. "Мені пощастило, що мене била людина зі зброєю, бо мене били прикладом, а в кого не було зброї, ті били подругу битою". Били по голові, по вухах. Тримали в одиночній камері. Погрожували зґвалтувати та знущатися. Роздягали, принижували, погрожували. Ті, хто проводили допит, були в балаклавах. Один був з акцентом східним, але не знаю, чи був він звідси чи ні, не знаю.

Були погрози - віддамо тебе чеченам. Вони з вами таке зроблять. Людина зі східним акцентом відрізала ножом волосся пасмами і кидав в унітаз. Допитували різні. Розстебнули сорочку "нормально, зійдеш", потім став "розстрілювати" - вставай до стіни і молись. Почала молитися, думала, що жарти. Зайшов інший і каже: що ти робиш, будуть мізки по всій камері, принеси простиню. Пішли, не повернулися. Від стресу почалися місячні невчасно. Не було можливості помитися і нічого, що можна взяти. Спочатку дали туалетний папір. Тільки наступного дня принесли марлю і вату.

13.08. Дружківка

І.К. була опитана Олексієм Бідою та Оленою Суисловою.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ukrainian
Helsinki
Human
Rights Union

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

Волонтерка, громадська активістка, жителька Дружковки. Під час окупації займалась допомогою військовим. Возила їжу, воду, речі для підрозділу ЗСУ, який стояв між Слов'янськом та Краматорськом. В середині червня під час перетину блокпосту на в'їзді в Краматорськ під дулом автомату її вимусили відвести двох нетверезих сепаратистів до Краматорську. Свідком цього був її син, який їхав з нею. Іншим разом наприкінці червня, коли І. їхала сама на в'їзді до Дружківки була спроба з'валтування особою кавказької національності, можливо «кадіровець». Цей вчинок був припинений одним з місцевих сепаратистів, який відволік ґвалтівника, та наказав їхати якомога швидше. У шоківому стані Ірина не пам'ятає як від'їхала від блокпосту. Кожного разу як проїжджає повз це місце вона відчуває фізіологічний страх.

В.З. був опитаний Оленою Суисловою та Олексієм Бідою.

17 червня 2014 року о 3:30 був викрадений на робочому місці. У полоні був 4 дні у приміщенні державної охорони. Був побитий, катований. Різана рана ноги. Двічі у важкому стані (проблеми з серцем) відправляли до лікарні. У першому випадку медична допомога надана не була. Розповів про свідчення одного з сепаратистів, що в Дружківці працювали розстрільні групи. На думку пана З., коли він знаходився у полоні, були розстріляні жінка і два чоловіка.

А.В., 1951 р.н., був опитаний Оленою Суисловою та Іриною Мусій.

В Дружківці, 22 травня 2014 року, він вийшов до пам'ятника Леніну на акцію протесту з прапором України. Був затриманий сепаратистами та доставлений до Краматорської міськради. Був побитий (вибили зуби) та через добу відпустили. В цей час з ним утримувалася молода жінка, яка на його думку була наркозалежною.

Н.Ш., дружина активіста та громадського діяча, опитана Оленою Суисловою та Іриною Мусій.

В ніч з 3 на 4 травня 2014 року вона знаходилася сама з онукою (3,5 роки) вдома за адресою ХХХ. Біля 23:15 будинок був закиданий пляшками з горючої рідиною. У вікна не потрапило. Був пошкоджений фасад будівлі та палаючими бризками пошкодило фарбу на машині. Пізніше, після того як родина виїхала з Дружківки оселя була захоплена сепаратистами в яку вони заселили свої родини. Також з їх боку була спроба продати будівлю.

14.08. Слов'янськ.

Х., пастор однієї з протестанських церков, розповів про те, що вони збирали факти насильства над людьми в період ДНР, факти щодо зникнення людей та насильства над ними.

Більшість фактів стосувалися тих, хто належав до церкви. Ми займалися такою роботою з грудня 2014 року. Ми готували роботу по релігійному переслідуванню. І взагалі по всякому насиллю. І ми підготували документи в лютому. Я був у США на президентському сніданку з Обамою. Наше завдання – показати світу про порушення прав людини і релігійні свободи. В Америці багато церков і важливо було дати зелене світло для допомоги на Сході України. Я надаю готову інформацію, зібрану нами. Там є люди, які живуть тут, їх родичі. Наприклад, в нас є О., який працює з Р.Р. Його батька вбили. У Слов'янську, як і на фронті, був поганий зв'язок. Він вийшов у двір подзвонити. Його розстріляли. Батько – С.Р. Син – Р.Р. В нас кілька людей побувало в полоні. Є жінка, яку я евакуював. Вона теж побувала в полоні. Це була чергова сусідньої церкви. Там забрали чотирьох братів, оператора і цю жінку.

Серед випадків, описаних у звіті, є один, в якому розповідають про загрозу кастрації з боку священика московського патріархату на адресу "неправильного священика" протестантської церкви. Бойовик відмовився робити кастрацію полоненому.

О., опитаний Олексієм Бідою.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ukrainian
Helsinki
Human
Rights Union

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

23 квітня 2014 року після 23 години був затриманий на своєму авто сепаратистами. Зв'язаним та з мішком на голові доставили до слов'янського СБУ, де він перебув до 9 години ранку наступного дня. Бачив ще трьох затриманих чоловічої статі.

О., опитаний Олексієм Бідою та Ганною Гузь.

Волонтер однієї з протестанських церков. Під час окупації Слов'янська вивозив людей з міста на власному авто. За день перетинав блокпости неодноразово. Деяким сепаратистам був вже знайомий. Був затриманий 3 липня 2014 року на блокпосту разом с хлопцем на ім'я Толік, у якого зломався мопед і якого О. підвозив. Утримувався в будівлі міськвідділу міліції міста Слов'янськ дві доби. В ночі з 5 на 6 липня сепаратисти залишили місто. Камери відкрив якійсь невідомий та всіх випустив. Серед затриманих жінок не було.

15.08. Краматорськ

В. була опитана Іриною Мусій.

З 15.04.15 її чоловік, власник ..., був в полоні.

В квітні .... обстрілювали, ми жили там, житло постраждало, ми з донькою поїхали в Київ. Неможливо було встановити місце знаходження чоловіка, допоміг співробітник ООН. Міліція не надавала інформацію. Доки чоловік був в полоні, власність майже зруйнували. Нема компенсації за руйнування, бо досі не оформлені відповідним чином документи. Не знає про випадки сексуального насильства проти жінок, хоча загальні погрози і їй, і матері чоловіка лунали.

Z., активіст «Свободи» з Констянтинівки. Опитаний Ганною Гузь.

З середини червня 2014 по 5 липня 2014 разом з нами в підвалі у м Слов'янськ перебувало 3 жінки. Вони містилися окремо від чоловіків в камері. Про одну не знаю, чи було насильство. Друга поводитися як божевільна, чи це було внаслідок насильства - не знаю. Вона билася, кусалася, гризла золото, яке було на ній, заривала його в пір'я подушки. Ми, після того як її відвезли, знайшли це золото серед пір'я і віддали охороні. Наскільки я знаю, її відвезли лікувати в психіатричну лікарню в Донецьку. Третя жінка була дружиною Р. Чоловік теж сидів з нею разом, раніше, наскільки я знаю, його тримали в СБУ. Їх забрали за те, що коли вертоліт ЗСУ впав, перебинтовував льотчика. Забрали разом з дружиною. Жінку сильно били, можу підтвердити. Про сексуальне насильство не знаю.

Д. Опитаний Ганною Гузь.

Сидів у Слов'янську спочатку в Слов'янському СБУ, потім в Слов'янському РВВС період навесні 2014 (близько 2 тижнів).

Що до утримання жінок дав такі пояснення:

1. Дівчину років 30 зупинили в Слов'янську на блок-посту ДНР. Вона була на машині, сірий джип з російськими номерами. Казала, що приїхала навідати родичів. Ополченці намагалися відібрати машину, зажадали грошей в ім'я Новоросії. Вона їх послала словами: «Йдіть в ... зі своєю Новоросією!» За словами ополченців, у неї виявили два паспорти: російський і український. Привезли її в Слов'янський міськвідділ міліції в ізолятор тимчасового утримання. Посадили в окрему камеру. Уводили на допити і знущалися. Вона дуже голосно кричала. Бачив, що на неї одягали наручники. Вона кричала, що вона громадянка Росії. Поводилася неадекватно, кидалася на охоронців. Наскільки я знаю, її відвезли до Донецька. Машину так і стояла біля міськвідділу міліції. Все відбувалося наприкінці червня 2014 року, дівчину протримали близько 5 днів.

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Ukrainian
Helsinki
Human
Rights Union

Українська
Гельсінська
Спілка
з прав людини

2. Був чоловік з Карпівки, у нього свій ставок, у травні він сидів у Слов'янському СБУ, дружина попросила відпустити. Відпустили. Потім вони їхали на машині, їх зупинили на блок-посту ДНР і визначили, що він годує українських військових. Також звинувачували в тому, що він водить колони українських військових повз ДНРовські блок-пости. Забрали разом з дружиною. Привезли їх у Слов'янський міськвідділ міліції в ізолятор тимчасового утримання. Спочатку вони були з дружиною в одній камері. Потім його перевели до мене в камеру. Бачив, що жінку били. Потім мене відвели в окрему камеру, там я вже не бачив нікого, не знаю, що відбувалося далі.

3. Поки я сидів у Слов'янському СБУ, чув, що там знаходилася жінка. Мене запитували ті, хто мене тримав, чи не знаю я її. Говорили, що це якийсь сотник на Майдані, сотник жіночої сотні. Я її не знаю. Поки я там знаходився, чув, що вона відмовляється їсти і пити. Її тримали разом з Нелею Штепою, вона з нею билася. Є інформація про цю жінку-сотника в російських ЗМІ, (відео?) Називається «Сотник у спідниці».

ВИСНОВКИ:

- Проведене документування фактів стосовно порушення прав людини та насильства на тимчасово окупованих територіях, зокрема, проти жінок, свідчить, що такі випадки були, але через високу стигму у суспільстві люди частіше не готові про них говорити.
- Погрози та імітації насильства, зокрема, сексуального, не сприймаються як насильство, хоча наносять глибокі рани постраждалим і важко долаються протягом тривалого періоду.
- Відсутні підстави стверджувати, що протягом тимчасової окупації мали місце масові зґвалтування як засіб ведення війни, що мали місце в інших зонах конфлікту (Руанда, Боснія тощо).
- Є опосередковані свідчення, що на територіях, які зараз не знаходяться під контролем України, факти порушень прав людини, насильства, і, зокрема, сексуального, мають більш жорстокий характер, відбуваються частіше і не документуються.

Звіт видано в рамках проекту «Права людини в дії» завдяки щедрій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Американський народ, через USAID, надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 50 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,8 мільярда доларів.

Детальнішу інформацію про програми USAID в Україні можна отримати на офіційному веб-сайті USAID <http://ukraine.usaid.gov> та сторінці у Facebook <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.